

Posudek školitele na diplomovou práci Bc. Martina Šimka *Obrazy dějin v české filmové a televizní tvorbě očima mladé generace herců a hereček*. Praha : Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2016. 69 s. + přílohy.

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Hlaváček

Záměrem předkládané diplomové práce je reflektovat pohled současné (slovy autora tzv. „profesně-mladé“) generace herců a hereček, kteří si zahráli alespoň v jednom filmovém či televizním snímku s historickou tematikou, na české soudobé dějiny (resp. významné události 20. století). Autor chce prostřednictvím analýzy a interpretace rozhovorů hledat odpověď na otázku, jakým způsobem přistupují „mladí“ herci k přípravě na roli v historickém snímku, zda lze v tomto případě hovořit o nějakém „specifickém“ typu herectví, a především jakým způsobem filmová role ovlivňuje pohled „narátorů“ (utvářený výchovou, školní výukou, médií a veřejným prostorem) na vybranou historickou událost.

Zvolené téma lze jistě považovat za zajímavé a originální, nicméně základním problémem celé práce je podle mého názoru poměrně vágní pojetí výzkumné hypotézy (koncepce „vcítění se do role“) a nedostatečná teoretická ukotvenost celého výzkumu (nejasné vymezení pojmu „generace“, obecné pojetí „obrazu dějin“, absence snahy o podrobnější typologizaci „hereckých typů“ atd. – viz dále).

Jakkoliv se nejedná o výtku, hned v úvodu je důležité upozornit na skutečnost, že předkládaná práce není orálně-historická, jedná se spíše o kvalitativně orientovaný sociologický výzkum hodnot určité (exkluzivní) skupiny respondentů ve vztahu k novodobým dějinám.

Struktura práce byla po formální stránce zvolena správně. Po krátkém úvodu, v němž autor seznamuje čtenáře s motivy pro výběr tématu a se základní osnovou svého výzkumu, následuje „obsáhlá“ teoreticko-metodologická část, v níž je rozebírána problematika terénního výzkumu, soudobých dějin, kinematografie, stejně jako koncept „vcítění“ do role a otázka (kolektivní) paměti. Prakticky stejný prostor je dále věnován empirické části, která se zabývá vztahem herců a hereček k dějinám (včetně vlivu jejich nejbližšího okolí na tento vztah) a především pak jejich (nespecifickým, resp. rutinním) přístupem k nastudování a hraní role v historickém snímku. Celý text je poté doplněn o zajímavé protokoly z rozhovorů s narátory a narátorkami (viz Stručný přehled respondentů).

Jak již bylo zmíněno, teoreticko-metodologická část práce je poměrně rozsáhlá. Problémem nicméně je, že autor zde věnuje některým tématům (klíčové pojmy, narace ve filmu apod.) pozornost naprosto zbytečně, protože v empirické části s nimi již dále (až na několik výjimek) téměř nepracuje. Zdánlivě tak teoretická část sice budí dojem hlubokých myšlenkových pochodů, ve výsledku však jde jen o „mlácení prázdné slámy“.

O mnoho lépe, a především konzistentněji, pak již působí samotná metodologická část, v níž autor reflektuje své postřehy z terénního výzkumu.

Diplomantovi se podařilo získat rozhovory celkem se 14 respondenty (8 mužů) a respondentkami (6 žen), což je číslo na první pohled sice úctyhodné, vezmeme-li však v potaz délku a formát rozhovorů nejedná se (na poměry absolventských prací OH-SD) o nijak nadstandardní výkon. Poněkud nešťastně pak byla zvolena terminologie týkající se výzkumného vzorku, autor hovoří o (věkově i profesně) „starší mladé“ a „mladší mladé“ generaci, což působí často zmatečně. Nejen pro pojmosloví, ale především pro teoretický rámec, přitom bylo možné využít některý ze zavedených (ať už odborných či spíše populárních) konceptů (např. generace Y nebo Mannheimovo pojetí generací s ohledem na jejich vztah k věku, prostoru a kontextu). Za zdařilé lze považovat pasáže, v nichž autor analyzuje jednotlivé charaktery respondentů a zároveň upozorňuje na možná metodologická úskalí rozhovorů s herci, kteří jsou zvyklí poskytovat rozhovory do médií apod.

Empirická část je rozdělena do pěti podkapitol, které se zabývají vztahem herců a hereček k dějinám, a to od jejich vzpomínek na výuku dějepisu (na základní a střední škole) a rodinné zázemí, přes kladné a záporné filmové historické role až po možnosti využití (a ideologizace) historie ve filmu a veřejném prostoru. Diplomantovi přitom rozhodně nelze upřít snahu všechny rozhovory napříč zmiňovanými tématy náležitě analyzovat a interpretovat, a to zejména z metodologického (průběh a vedení rozhovoru) a psychologického hlediska (důkladného pozorování verbálních i nonverbálních projevů narátorů).

Problémem je, že z interpretační části jako celku vyplývá pouze (nepříliš překvapivé) zjištění, že současná „mladá“ generace (herců a hereček) se o problematiku dějin prakticky nezajímá, resp. že pro mnoho herců je historická role pouze příjemným zpestřením skrze dobové kostýmy a kulisy. Výsledkem je roztříštěný amalgám názorů a odpovědí. Autor sice vždy nabízí několik individuálních interpretací a různé kontextuální příčiny, nicméně nepokouší se o žádný syntetický (tj. generační) výklad, což je škoda. Stejně tak problematika přístupu k roli (či způsobu hraní) je podle mého názoru poněkud zjednodušena (tj. „absolutní, částečné“ nebo „žádné vcítění“, viz str. 55). Skutečně v tomto případě neexistuje v (odborné, resp. didaktické) literatuře nějaká propracovanější typologie herectví, o níž by se bylo možné při analýze a interpretaci rozhovorů opřít (nabízí se např. srovnání s divadelními herci, viz Stanislavskij a jeho systém herecké výchovy, nebo B. Brecht a jeho „odcizení“, jakožto opak „vcítění“)?

Poslední interpretační podkapitoly (str. 56-62) pak působí spíše do počtu, a pokud by v práci chyběly, čtenář by si toho zřejmě ani nevšimnul. Autor také v závěru upozorňuje, že se jedná o „exkluzivní“ skupinu respondentů a čtenář by je proto neměl ztotožňovat s „obyčejnými mladými lidmi“. Osobně se však domnívám, že takové ztotožnění (či případný pokus o komparaci s výsledky generačních průzkumů veřejného mínění) by bylo přesně to, co by práci podle mého názoru pomohlo.

Shrnu-li to, výsledný text stojí někde na půli cesty mezi polotovarem a hotovým dílem. Přestože z analytického a interpretačního hlediska se jedná o poměrně dobře odvedenou práci; z hlediska designu výzkumu lze říci, že autor podcenil to nejdůležitější, tj. zodpovězení otázek: co, jak, proč? Přílišný entuziasmus, pokud jde o výběr tématu, a časová vytíženost, pokud jde o možnosti jeho zpracování, vedly nakonec k tomu, že diplomant nevěnoval při psaní dostatečnou pozornost svým třem v úvodu vyčteným cílům (viz str. 5). I přes několik zajímavých postřehů tak text působí značně roztržitě (jedná se spíše o soubor metodologických postřehů z rozhovorů, než o nějakou sofistikovaně výkladovou kompozici), pseudovědecky (přebytečná, resp. nevyužitá teorie), a především nepřináší poučenému (ale bohužel i nepoučenému) čtenáři vůbec nic nového (viz např. možnosti jak interpretovat rozhovory na str. 35-36). Hlavní myšlenku diplomové práce tak lze shrnout do zjištění, že „herec se musí do své role při hraní do určité míry vcítit“ (což je na 90 normostran textu přeci jen trochu málo).

I přes výše uvedené (zejména teoreticko-metodologické) výhrady však podle mého názoru předkládaný text po obsahové i formální stránce splňuje předepsaná kritéria pro závěrečnou kvalifikační práci magisterského stupně. Autor prokázal, že je schopen samostatně pracovat v terénu (tj. připravit a zrealizovat sběr dat metodou rozhovoru), zanalyzovat výzkumná data a následně je také interpretovat.

Diplomovou práci Martina Šimka proto **doporučuji k obhajobě a navrhuji její hodnocení známkou mezi 2-3** (tj. „velmi dobře“ nebo „dobře“) podle průběhu obhajoby.

V Praze, dne 6. 6. 2016

Mgr. Jiří Hlaváček